AKADEMİSYEN GÖRÜŞÜ

Prof. Dr. MUSTAFA ÇAKIR

Göçmenlerin Kültür, Kimlik ve Aidiyet Sorunsalı

Avusturya - Türkiye İşgücü Anlaşması (Avusturya'ya Türk İşgücü Celbi ve Türk İşçilerinin Avusturya'da İstihdamına Dair Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Cumhuriyeti Arasındaki Anlaşma) 15 Mayıs 1964 tarihinde imzalanmış; 17 Eylül 1964 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Toplam 17 maddeden oluşan bu anlaşma, Türk işçilerinin Avusturya'ya göç etmelerini ve orada çalışmalarını kolaylaştırmak amacıyla yapılmıştır. Bu tür anlaşmalar, o dönemde Avrupa'nın işgücü ihtiyacını karşılamak ve Türkiye'nin döviz kazancını artırmak için önemli birer araç olmuştur. Anlaşma metni incelendiğinde işgücü piyasasının ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hazırlanmış olup, işgücü olarak görülen kişilerin birer insan oldukları ve insani ihtiyaçlarının da olabileceği gibi hususların göz ardı edilmiş olduğu anlaşılacaktır.

Bu makalede Avusturya ile Türkiye arasında imzalanan İşgücü Anlaşmasının 60. Yılı bağlamında, toplumda sıkça gündeme gelen ve Avrupa'da giderek yükselen ırkçılık ve yurtseverlik duyguları ile bu iki kavramın toplum üzerindeki etkilerine dair bir değerlendirme yapılacaktır.

Bilindiği üzere, Avrupa'da son yıllarda hem ırkçılığın hem de yurtseverlik duygularının giderek yükseldiği gözlemlenmektedir. Bu iki duygunun bazen birbiriyle iç içe geçtiği, zihinlerde soru işaretlerinin belirginleştiği, insanların zihinlerindeki çatışmaların günlük hayatta insan ilişkilerine yansıdığı durumlar görülebilmektedir. Her şeyden önce *Irkçılığı ve yurtseverliği* objektif olarak tanımlayabilmek, sınırlarını çizebilmek için her iki olguya da geniş bir çerçeveden bakmak önemlidir:

Avrupa'da ekonomik krizlerin hüküm sürdüğü, yaşam şartlarının ağırlaştığı dönemlerde „kültürel kimliklerin korunması" ve „ulusal bağımsızlığın tehdit altında olduğu" şeklindeki algılar güçlenmekte, „yabancılar olmasaydı işsizlik de olmazdı" gibi yanılsamaların sıkça dışa vurulduğu görülmektedir. Dolayısı ile küreselleşmenin ve Avrupa Birliği politikalarının ulusal egemenlik üzerindeki „olumsuz" (?) etkilerine tepki olarak halk ve yerel politikacıların bir kısmı milliyetçi bir tutum ortaya koymaktadır. *Irkçılık*, özellikle 11 Eylül 2001 günü New York'taki Dünya Ticaret Merkezine ve Washington, DC'deki Pentagon binasına yapılan saldırıların tetiklediği *İslamofobi* ve bununla ilişkilendirilen terörizm korkuları ile yoğunluk kazanmış, buradan dünyaya yayılmıştır. Ardından Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde yaşanan Arap Baharı ve olumsuz sonuçlarına bağlı olarak hızla artan göçmen sayısı, bazı yerel halklar arasında ekonomik kaynaklara erişim, işsizlik ve kültürel değişikliklerle ilgili endişeleri yoğunlaştırmıştır. Bu durum, yabancı düşmanlığı ve ırkçı tutumlarla yansıtılmaktadır. Ayrıca, aşırı sağcı partilerin milliyetçi-ırkçı propaganda faaliyetleri, bu tür ırkçı ve yabancı düşmanı duyguları daha da körüklemektedir.

Bu durumda günlük hayatta karşılaşılan ve pek de istisna olmayan durumların *yurtseverlik* mi yoksa *ırkçılık* mı olduğu konusundaki görüşler kimi zaman bulanıklaşabilmektedir. *Yurtseverlik*, söz konusu olduğunda insanlar „ulusal kimliği ve değerleri koruma" arzusuyla motive olurken, *ırkçılık*, eğilimleri belirli bir ırkın veya etnik grubun diğerlerinden üstün olduğu inancına dayanır. Sağlıklı bir yurtseverlik, diğer uluslarla ve kültürlerle karşılıklı saygı ve iş birliği içinde olurken, ırkçılık ayrımcılık ve dışlama yaratır. Bu durum sıradan vatandaşların duygu dünyasında "ulusal kimlik krizi" ya da "milliyetçilik krizi" yaşanmasına neden olabilir. Bir yandan yurtseverlik ve ulusal bağlılık hisleri, diğer yandan ırkçı veya ayrımcı duygular arasında gerilim yaşayan bireyler veya topluluklar bu duygularını istenmedik şekillerde dışa vurma eğilimi gösterebilirler. Bu durumda kişinin veya topluluğun kendi kimliğini ve diğerleriyle olan ilişkilerini nasıl tanımladığına dair iç çatışmalar da yaşanabilir. Ayrıca, toplumsal ayrışmayı ortaya koyan "etnik milliyetçilik" ya da "popülist milliyetçilik" gibi durumlar görülebilir. Hatta yurtseverliği aşırı ve dışlayıcı bir kimlik politikası şeklinde yorumlayan, marjinal siyasi hareketlerle ilişkilendiren görüşler bile öne sürülebilir.

Örneğin Almanya'da yurttaşlık yasasının değiştirilmesi ile birlikte Alman vatandaşlığı için kan bağı şartı kaldırıldı. Bundan sonra Alman vatandaşlığı alanlar ile kuşaklar boyu Alman vatandaşı olanları ayırmak için „Biodeutsch" (Organik Alman) veya sonradan Alman olanlar için „Deutsche/r mit Migrationshintergrund" (Göçmen kökenli Alman) gibi terimler kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum bilinçaltının dile yansıması şeklinde değerlendirilebilir. Almanya veya Avusturya'da dünyaya gelmiş, iki dilli yetişmiş, eğitim ve kültürleme süreçlerini bu ülkede almış olan „ebeveynleri veya kendileri sonradan Alman/Avusturyalı olma" vatandaşlar tanımlanırken dahi „ayrımcılığa" maruz bırakılmaktadır. Aynı tanımlama Polonyalı, Macar, Kazak, Romanyalı Almanlar için kullanılmamaktadır.

Bu tür ayrımcı, dışlayıcı eğilimler politika yapıcılar, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşlar için önemli zorluklar oluşturmakta; Avrupa'nın siyasi ve sosyal yapısını olumsuz bir imgelemle şekillendirmektedir. Politikacılar göçmenlerin ve azınlık grupların, toplumda çoğunluk tarafından benimsenen kültürel değerleri, normları ve yaşam tarzlarını olduğu gibi, eleştirel süzgeçten geçirmeden, kendi köken kültürleri ve değerleri ile sentezlemeden benimsemelerini istemekte, bunu da azınlıkların toplumsal ve sosyal uyumu olarak değerlendirmektedir. Bu uyum anlayışı aslında azınlık kültürün çoğunluğun kültürünün içinde erimesi, yani asimilasyon şeklinde tanımlanan süreci de ister istemez beraberinde getirmektedir. Köken kültürünü taşıyan azınlıkların, çoğunluğun kültürünün kendi köken kültürlerinden farklı olduğunun bilinci içinde hareket etmesi, öteki olarak etiketlenmesine veya uyumsuz olduğu şeklinde değerlendirilmesine neden olmaktadır. Oysa, her iki tarafın da farklı olanın farkına varması ve kültürel farklılıklara karşılıklı olarak saygı göstermesi hayatın doğal akışı içinde zorunluluk olarak görülmektedir. İkinci durumda kültürleme tek yönlü değil, çift yönlü olacak, ortaya çıkan çok dilli ve çok kültürlü yaşam biçiminde farklılıklar zenginlik olarak değerlendirilecektir. Bu süreçte göçmenler bir yandan ırkçılıkla mücadele ederken, öte yandan yurtseverlik duygularını sağlıklı bir şekilde ifade etme becerileri geliştirmek durumundadır. Avrupa ülkelerinde yaşayan yurttaşların karşı karşıya bulunduğu önemli sorunlardan birinin de bu konu olduğu değerlendirilmektedir.

Vatanını sevmek, vatanı için çalışmak, birçok kültürde ve toplumda önemli değerler arasında yer alır. Bu tür bir bağlılık, kişisel ve toplumsal kimlik hissinin güçlenmesine katkıda bulunur, topluluk içinde birlik ve beraberlik duygusunu pekiştirir. Yurt sevgisi ile ilgili değerlendirme yaparken göz önünde bulundurulabilecek bazı hususlar şunlar olabilir:

1. Ulusal Birlik ve Dayanışma,
2. Toplumsal Sorumluluk,
3. Kişisel Gelişim ve Katkı,
4. Kültürel Mirasın Korunması,
5. Milliyetçilik ve Aşırı Vatanseverlik,
6. Global Vatandaşlık

Burada önemli olan, millet sevgisinin hoşgörü, saygı ve insan haklarına saygı çerçevesinde ifade edilmesidir. İnsanların kendi kültürlerini kutlamaları ve onurlandırmaları doğal ve sağlıklıdır, ancak bu, diğer kültürlerin ve milletlerin aynı şekilde saygı görmesi gerektiği gerçeğini değiştirmez. Millet sevgisi, diğer milletlerle karşılıklı saygı ve iş birliği ruhu içinde dengelenmeli ve küresel bir perspektiften bakıldığında evrensel insanlık değerlerini desteklemelidir.

Bir başka ülkeden gelip Avusturya'ya yerleşen, bu ülkeyi yurt edinen „göçmen kökenli" yurttaşların ülkeye sadakatleri, aidiyetleri ve kimlikleri de zaman zaman sorgulanabilmektedir. Sadakat, genel olarak bir kişinin ülkesine karşı duyduğu bağlılık, destek ve itaat anlamına gelir. Burada söz konusu edilen sadakat kavramının kapsamı ve boyutları, etik değerler, kişisel inançlar ve toplumsal normlar ile şekillenir. Bir kişinin vatandaşı olduğu ülkeye olan sadakatinin değerlendirilebileceği bazı boyutlar şunlardır:

1. Yasal Sadakat,
2. Ahlaki Sadakat,
3. Toplumsal Sadakat,
4. Milli Sadakat

Bu başlıkların her biri ayrı bir yazı konusunu oluşturacağından, detay bilgi verilmemiştir. Konuya ayrı bir akademik çalışmada yer verilecektir.

Sadece göçmen kökenli değil, her hangi bir vatandaşın yaşadığı ülkeye sadakati, özellikle ulusal güvenlikle ilgili meselelerde veya büyük politik değişiklikler sırasında gündeme gelebilir. Örneğin, bir vatandaşın yabancı bir güçle işbirliği yapması, yolsuzluk yapması veya terörizmle bağlantılı olması gibi durumlar sadakatin sorgulanmasına neden olabilecek durumlardır. Bunun dışında yukarıda sayılan hususlarda görev ve sorumluluklarının bilincinde olan vatandaşların sadakatinin sorgulanması doğru bir yaklaşım olarak değerlendirilmemelidir. Vatandaşların, hükümetin veya diğer resmi otoritelerin her eylemini sorgulamaksızın kabul etmeleri beklenmez. Demokratik toplumlarda sadakat, eleştirel düşünceyi ve haksızlık karşısında ses çıkarmayı da gerektirir. Bir ülkenin sağlıklı bir demokrasiye sahip olması için, vatandaşlarının hem sadık hem de eleştirel olmaları önemlidir. Gerçek sadakat, bir bireyin hem yasalara uymasını hem de toplumun genel iyiliği için ahlaki ve etik standartları korumasını gerektirir.

Dışlanma ve ayrımcılık, öğrencilerin okul başarılarını ve çalışanların iş hayatını olumsuz etkileyebilir. Öğrenciler için, ayrımcılık ve yabancılaşma hissi akademik motivasyonu ve okula katılımı azaltabilir, öğrenme süreçlerini zorlaştırabilir. Çalışanlar için ise, iş yerinde maruz kalınan ayrımcılık iş tatminini, performansı düşürebilir ve kariyer gelişimini engelleyebilir. Bu durumlar, bireylerin genel refah düzeyini ve toplum içindeki etkileşimlerini de negatif yönde etkileyebilir. Bu nedenle, eğitim ve iş yerlerinde kapsayıcılığı ve çeşitliliği destekleyen politikaların önemi büyüktür.

Göçmenlerin toplumda çalışma hayatının yanı sıra siyasal ve sosyal hayatın içinde aktif roller üstlenmesi, gönüllü toplumsal hizmetlerde görev almaları, onların görünürlüklerini artırır ve karşılıklı anlayışın gelişmesine katkı sağlar. Bu durum, göçmenlerin kültürel kimliklerini ifade etme ve baskın kültürle etkileşimde bulunma fırsatlarını artırır, aynı zamanda yerel toplulukların göçmenleri daha iyi anlamalarını ve kabullenmelerini sağlar. Toplumsal uyum ve bütünleşme süreçleri, bu tür katılımlarla desteklenerek daha sağlıklı ve işlevsel hale gelebilir. Bütün bunların tersi, toplumsal ayrışmayı ve birlikte değil yan yana yaşamayı, birlikte konuşmayı değil, birbiri hakkında konuşma pratiğini geliştirir.

Türkiye ile Avusturya arasında köklü ve derin ilişkilere dayanan bir geçmiş bulunmaktadır. Bu sağlam temeller üzerine kurulu ilişkiler, gelecekteki sarsılmaz dostluğun ve işbirliğinin parlak umut ışıklarını oluşturmaktadır. İki ülkenin kültürel ve ekonomik bağları, ortak değerler ve hedefler doğrultusunda güçlenmeye devam edecektir. Göçmenlerin, Avusturyalı Türklerin desideratı (ideal değerleri, istekleri ve yaşam hedefleri) bundan ibarettir.

Bu Karekod İle Makaleyi Yazarımızın Kendi Sesinden Dinleyebilirsiniz...